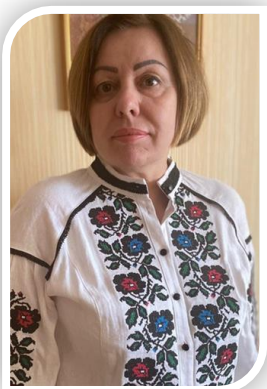

МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ "УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ ДЕРЖАВНОСТІ"

Ірина ЛИСЕНКО,

*проректор з науково-методичної роботи
Чернігівського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
імені К.Д. Ушинського,
кандидат педагогічних наук, доцент*

Галина СЕРДЮК,
*в.о. директора КЗ
«Чернігівський обласний
науковий ліцей»
Чернігівської обласної ради
м. Чернігів, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ (на прикладі Чернігівського обласного наукового ліцею)

У статті розкрито особливості організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання в ліцеї, виявлено потенціали дистанційного навчання щодо формування та розвитку ключових компетентностей учнів

Ключові слова: освітній процес, дистанційне навчання, технології дистанційного навчання, ліцеїсти, компетентність.

Викликом для освіти сьогодні є необхідність забезпечити високий рівень академічних знань, сформованих ключових компетентностей, особистісного розвитку здобувачів освіти в ситуації загрози життю і здоров'ю, емоційної нестабільності за умов воєнного стану.

У Комунальному закладі «Чернігівський обласний науковий ліцей» Чернігівської обласної ради (далі – Ліцей), що забезпечує здобуття профільної середньої освіти наукового спрямування, навчаються випускники 9-х класів закладів загальної середньої освіти області та міста Чернігова. В Освітній програмі закладу зазначено, що організація освітнього процесу в Ліцеї може здійснюватися в очному і дистанційному режимах або за змішаною формою.

Положення про дистанційне навчання [11], Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти [12] визначають дистанційне навчання як окрему форму здобуття освіти або використання технологій дистанційного навчання для *забезпечення навчання за різними формами здобуття освіти, їх поєднання*.

Аналіз наукової-педагогічної літератури свідчить про значну увагу до проблем упровадження дистанційних технологій в освітній процес закладів освіти. Науково-педагогічні засади дистанційного навчання розробляли науковці А. Лотоцька [6], О. Пасічник [6], І. Воротникова [1] та інші. Окремі питання щодо організації дистанційного навчання в ліцеї висвітлювали його викладачі: Г. Сердюк [13], В. Дедович [3], О. Гринь [2], А. Федорченко [14], С. Кирієнко [4], Н. Коваленко [5], Н. Мочалова [8], І. Мироненко [7], Т. Новицька [9], Л. Ушакова [15].

Мета статті: розкрити особливості організації освітнього процесу з використанням технологій дистанційного навчання в умовах Ліцею впродовж 2020-2022 рр.

16 березня 2020 р. заклад перейшов на дистанційне навчання. У Ліцеї було створено чат для педагогів «Освіта ХХІ століття», що дав можливість оперативно вирішувати проблемні питання. З метою забезпечення безперервної комунікації між учителями у вайбері та телеграмі були створені чати з навчальних предметів [13].

Учасники освітнього процесу скористалися Google Classroom – безкоштовним хмарним сервісом, що дозволив організувати онлайн-навчання з використанням відео, текстової та графічної інформації, різних додатків Google. Окрім використання базової платформи Google Classroom, педагоги застосовували ряд інструментів: відеоуроки в Zoom, відеоматеріали (зокрема авторські) на Youtube, тестування на платформах «На урок», «Classtime», «Quizizz», «Kahoot!», «LearningApps», рекомендували для проходження онлайн-курси порталів EdEra та Prometheus. Також використовувалася онлайн-платформа ILearn з навчальними онлайн-курсами, тестами, тренувальними вправами та вебінарами з української мови і літератури, математики, історії України, англійської мови та біології [13].

Вивчення англійської мови відбувалося за допомогою таких сервісів, як Discord, Google Meet та Microsoft Teams. Учні мали можливість працювати в режимі реального часу разом, у невеликих групах, у парах або індивідуально [15].

Засобами для візуалізації навчального матеріалу стали такі програми: Miro Board, PowerPoint, Canva – безкоштовний онлайн-конструктор для створення презентацій, активно використовувався Prezi – сайт для створення презентацій, програма Crello – для створення презентацій у режимі онлайн, онлайн-платформа Nearpod – для проведення інтерактивних уроків. Онлайн-сервіс Kahoot, можливості якого використовували вчителі ліцею, давав змогу створювати інтерактивні навчальні ігри, вікторини, організовувати обговорення, опитування. Здобувачі освіти та вчителі користувалися можливостями електронної пошти.

Проектна діяльність, акції, флешмоби були організовані на сторінці закладу у Facebook, що сприяло оптимізації освітнього процесу в Ліцеї, активному долученню учнів та їхніх батьків. Серед соціальних мереж найбільшою популярністю користувалися «Вайбер», «Телеграм», «Інстаграм».

Цікаві шаблони інтерактивних вправ, зручних для використання на уроках історії, містить Worldwall. Серед них флешкартки, вікторина, погоня в лабіринті, випадкові карти, випадкове колесо, анаграми тощо. За умов дистанційного навчання велике значення мали креативні завдання: створення мемів, мотиваторів, Gif-зображень, ребусів, анаграм. Виконані роботи учні розміщували, як правило, на віртуальній дошці (Padlet та Blendspace), що надавало можливість ознайомитися з іншими роботами, залишити коментарі та вподобайки, проголосувати. [2].

Для вдосконалення підходів та методик під час організації лабораторних і практичних робіт використовували онлайн-ресурси, зокрема: Learningapps, Scilab, TeamLabBody. За допомогою цього додатка можна вивчати анатомію, фізіологію людини [4].

Навчальні заняття проводили відповідно до електронного розкладу. Мережевий викладач забезпечував своєчасну інформацію та розсилку розкладу за списком. Найбільш поширеною формою навчання стали онлайн-уроки на платформі ZOOM. У ліцеї проводять пари з п'ятихвилинною перервою між ними. Упродовж першої частини пари, що триває 30 хвилин, учителі практикують проведення лекцій, другої – організовують практичну роботу учнів з підручником, виконання вправ, розв'язування задач, творчі завдання тощо. Крім уроків, через відеоконференції були передбачені й інші формати навчання – консультації з педагогами та психологом (за бажанням).

Основними формами комунікації були щоденні онлайн-уроки, виконання завдань у Classroom (Google клас), уроки та завдання на різних платформах,

соціальні мережі та месенджери, завдання на email.

В умовах дистанційного навчання важливим є формування в учнів ключових компетентностей, зокрема природничої, досвіду експериментальної діяльності. Наприклад, дистанційно були проведені лабораторні роботи з хімії з проблем «Дослідження адсорбційної здатності активованого вугілля та аналогічних лікарських препаратів» (11 клас), лабораторні досліди «Відношення жирів до води та органічних розчинників» (10 клас), «Одержання крохмалю, його властивості та поширення в природі» (10 клас), «Усунення тимчасової і постійної жорсткості води» (11 клас); з біології: лабораторний дослід «Процес утворення крохмалю в зелених листках рослини» (10 клас) [4].

Для виконання практичної роботи «Дослідження змін кровообігу та дихання людини при фізичному навантаженні» (11 клас) за допомогою датчиків смартфона (серцебиття та вимірювання шуму) використано власну програму тренувань для дослідження змін кровообігу і дихання (Сорока Д.): планка (на початку 40 с), ножиці (15*2), скручування (10*2) (на м'язи верхніх кінцівок), віджимання (10*2), піднімання гантелі (10*2 на кожному), махи в сторону (15*2, на кожному), присідання (25), сідничний мостик (25), біг на місці (40 секунд) [3].

Під час вивчення історії ефективною формою роботи стали імітаційні ігри, зокрема «Пресконференції міністрів закордонних справ провідних країн світу напередодні Другої світової війни». Для більшого занурення в гру підписи спікерів мають відповідати країні, яку вони представляють. Присутні «журналісти» ставлять питання в чаті та в режимі живого обговорення [2].

Дистанційне навчання надає можливості для використання соціальних мереж, зокрема «Фейсбук» та «Інстаграм». Так, учні долучилися до акції «Родинні історії війни», яку напередодні Дня пам'яті та примирення та Дня Перемоги над нацизмом щороку проводить Український інститут національної пам'яті. Учасники поділилися розповіддю на сторінках соцмереж про тих членів родини, які брали участь у Другій світовій війні, під хештегом #РодинніІсторіїВійни [2].

На уроках історії віртуальні подорожі здійснювали як колективно, так і під час виконання індивідуальних проєктів. Так, під час вивчення доби «Розстріляного відродження» (історія України, 10 клас) відвідали проєкт «Будинок «Слово», присвячений українським письменникам, які проживали в Харкові в будинку літераторів. Проєкт містить лінію часу, писемні джерела, 3D модель самого будинку та відомості про його мешканців – Миколу Бажана, Остапа Вишню, Миколу Куліша, Миколу Хвильового, Юрія Яновського та багатьох інших [2].

Екскурсії до провідних музеїв світу здійснювали через виконання індивідуальних проєктів, інтегрованих з навчальним предметом «Англійська мова» під час вивчення теми «Культура країн зарубіжного світу» (всесвітня історія, 10 та 11 класи). Зокрема, учні ділилися враженнями від знайомства з мистецтвом ХХ – початку ХХІ ст. під час відвідування Театру-музею Сальвадора Далі у Фігерасі, Музею Соломона Гуггенхайма в Нью-Йорку, Лувру тощо. Віртуальні подорожі зручно здійснювати за допомогою онлайн-платформи Google Arts and Culture, на якій можна ознайомитися з художніми творами, розміщеними в провідних музеях [2].

Під час дистанційного навчання ефективним виявилось виконання завдань, пов'язаних із переглядом художніх та документальних фільмів, присвячених подіям української історії. Серед художніх фільмів були запропоновані такі: «І будуть люди», «Крути», «Чорний ворон», «Ціна правди», «Хайтарма», «Чужа молитва», «Століття Якова», «Кіборги» та інші. Із документального кіно повністю або частково переглядали «Будинок «Слово», «Срібна Земля. Хроніка Карпатської України 1919 – 1939 рр.», «Легіон. Хроніка Української Галицької Армії 1919–1939 рр.» тощо [2].

Надзвичайно важливою є взаємодія з батьками: спілкування було організовано через особисті онлайн-бесіди, чати для батьків, залучення їх до творчих справ, зокрема: членджу «Українська хустка», акції «Добрі справи», години спілкування, днів іменинників, які перетворювалися на справжні сімейні свята. Ранкову зустріч проводив вихователь, долучалися батьки. Ліцеїсти готували сюрпризи одне для одного. Найбільш вдалим були такі виховні години: «Я маю право! Знаю. Дію. Захищаю» (круглий стіл, обговорення перегляду д/ф «Ще один голос»), «Дотримання безпеки життєдіяльності під час дистанційного навчання. Як зберегти зір», «Академічна доброчесність як базова цінність вищої освіти», «Толерантність у сучасному світі»; «Будь обережний! Торгівля людьми», «СНІД – загроза людства», «STOP булінг: усе залишає свій слід», «Звичай – скарби українського народу», «Україна – єдина країна» (до річниці підписання Акту злуки УНР та ЗУНР). Цікаво було проведено акцію «Доброта – якість, яка не буває зайвою» [5].

Для проведення оперативного поточного контролю застосовували різноманітні анкети, тестові завдання, Google-форми з урахуванням принципів академічної доброчесності [10]. У системі дистанційного навчання актуальності набуває формувальне оцінювання, яке здійснювали за допомогою дистанційних платформ: Google Forms, Kahoot, GoFormative, Wordwall, LearningApps та інших. Прикладами прийомів, які використовувалися, можуть слугувати диференційовані завдання з орієнтацією на навчальні потреби учнів, техніки самооцінювання та

взаємооцінювання, письмовий або усний зворотний зв'язок щодо індивідуальних успіхів і невдач тощо. Ефективною виявилася практика оцінювання групової роботи за результатами проєктної діяльності [13].

Електронні журнали/щоденники забезпечували безперервну та ефективну взаємодію між чотирма групами учасників процесу – адміністрацією Ліцею, учителями, учнями та батьками. На жаль, констатуємо, що батькам бракує відповідних практичних навичок роботи з платформою Classroom, щоб ефективно контролювати успішність та відстежувати динаміку навчальних досягнень [13].

Із початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України (24 лютого 2022 року) освітній процес був призупинений до 04 квітня. Проте, для організації навчання долучилися викладачі Русанівського ліцею (м. Київ), які допомогли забезпечити навчання на фізико-математичному профілі, оскільки відкрили онлайн-простір свого освітнього закладу та надали посилання на онлайн-уроки з алгебри, геометрії. Після відновлення навчання практика психологічної підтримки була розширена: у кожному класі були введені заняття із психології. Навчальне навантаження у квітні було зменшене: щодня було в середньому 4-5 уроків, тривалістю 40 хвилин. Позакласні онлайн-заходи, заняття із психологом, колективні творчі проєкти, що організовували в межах навчальних занять, активізували освітній процес, сприяли відновленню емоційної рівноваги. 2021/2022 навчальний рік закінчився дистанційно 27 травня, було проведено Свято останнього дзвоника та Свято випускників. Наводимо результати аналізу результативності навчання здобувачів освіти у 2021/2022 н.р.: 145 учнів ліцею (83 %) закінчили навчальний рік на високому та достатньому рівнях, по 200 балів із Національного мультипредметного тесту – 23 результати). Це засвідчує те, що в закладі було обрано ефективні інструменти дистанційного навчання і у здобувачів освіти сформовано як ключові, так і предметні компетентності [13].

Сьогодні обрано ротаційну модель змішаного навчання, оскільки це було обумовлено безпековою ситуацією.

Результати проведеного дослідження переконують в ефективності педагогічній моделі дистанційного навчання в Ліцеї (див. Додаток 1). Потребують подальшого дослідження окремі складники дистанційного навчання: урізноманітнення цифрових інструментів дистанційного навчання, використання формульованого оцінювання, сучасна система контролю й перевірки знань, домашні завдання в умовах дистанційного навчання тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воротникова І. Дистанційне та змішане навчання школі. Путівник. Київ, 2020. 48 с.
2. Гринь О. Використання технологій дистанційного навчання на уроках історії.

Щорічник Чернігівського обласного педагогічного ліцею для обдарованої сільської молоді Чернігівської обласної ради: питання педагогіки, методики та науки. Чернігів: Десна Поліграф, 2021. С. 35-43.

3. Дедович В. Дистанційне навчання в умовах карантину. Щорічник Чернігівського обласного педагогічного ліцею для обдарованої сільської молоді Чернігівської обласної ради: питання педагогіки, методики та науки. Чернігів: Десна Поліграф, 2021. С. 13-18.

4. Кирієнко С. Організація лабораторних і практичних робіт з біології та хімії в умовах дистанційного навчання. Щорічник Чернігівського обласного педагогічного ліцею для обдарованої сільської молоді Чернігівської обласної ради: питання педагогіки, методики та науки. Чернігів: Десна Поліграф, 2021. С. 29-34.

5. Коваленко Н. Онлайн-навчання і не тільки. Щорічник Чернігівського обласного педагогічного ліцею для обдарованої сільської молоді Чернігівської обласної ради: питання педагогіки, методики та науки. Чернігів: Десна Поліграф, 2021. С. 106-108.

6. Лотоцька А., Пасічник О. Організація дистанційного навчання в школі. Методичні рекомендації. 2020. URL: [metodichni rekomendazii-dustanciyna osvita-2020.pdf](https://metodichni.recomendazii-dustanciyna.osvita-2020.pdf)

7. Мироненко І. Рік, що нас змінив. Щорічник Чернігівського обласного педагогічного ліцею для обдарованої сільської молоді Чернігівської обласної ради: питання педагогіки, методики та науки. Чернігів: Десна Поліграф, 2021. С. 60-63.

8. Мочалова Л. Особливості інтернет безпеки учасників навчального процесу в умовах онлайн-навчання. Щорічник Чернігівського обласного педагогічного ліцею для обдарованої сільської молоді Чернігівської обласної ради: питання педагогіки, методики та науки. Чернігів: Десна Поліграф, 2021. С. 88-101.

9. Новицька Т. Переваги дистанційної освіти та роль сучасних технологій у її реалізації. Щорічник Чернігівського обласного педагогічного ліцею для обдарованої сільської молоді Чернігівської обласної ради: питання педагогіки, методики та науки. Чернігів: Десна Поліграф, 2021. С. 48-52.

10. ПОЛОЖЕННЯ про академічну доброчесність учасників освітнього процесу Чернігівського обласного педагогічного ліцею для обдарованої сільської молоді Чернігівської обласної ради <https://lyceum-cn.org> (дата звернення 31.12.21)

11. Положення про дистанційне навчання (Наказ МОН України від 25.04.2013 № 466). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>

12. Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти. URL: <https://bit.ly/30HYfkh> (дата звернення 17.10.2021 р.).

13. Сердюк Г. Особливості організації дистанційного навчання в Чернігівському обласному педагогічному ліцеї. Щорічник Чернігівського обласного педагогічного ліцею для обдарованої сільської молоді Чернігівської обласної ради: питання педагогіки, методики та науки. Чернігів: Десна Поліграф, 2021. С. 5-13.

14. Федорченко А. (Не) страшна дистанційка або як ліцею вдалося організувати й впровадити онлайн-навчання. Щорічник Чернігівського обласного педагогічного ліцею для обдарованої сільської молоді Чернігівської обласної ради: питання педагогіки, методики та науки. Чернігів: Десна Поліграф, 2021. С.57- 60.

15. Ушакова Л. Реалізація цілей навчання іноземної мови засобами сервісу ZOOM. Щорічник Чернігівського обласного педагогічного ліцею для обдарованої сільської молоді Чернігівської обласної ради: питання педагогіки, методики та науки. Чернігів: Десна Поліграф, 2021. С. 52-57.

ДОДАТОК 1

Модель дистанційного навчання в Ліцеї

Базова онлайн-платформа

- Google Classroom

Сервіси

- Quizizz, «На урок», «Classtime», «Kahoot!», «LearningApps», EdEra Prometheus; Zoom, Skype, Discord, Google Meet та Microsoft Teams. Scilab, TeamLabBody, Google Forms, GoFormative, Wordwall, Google Клас, Naurok Moodle

Месенджери

- Viber, Telegram, Facebook

Соціальні мережі

- Instagram, Facebook

Електронна пошта

- Gmail, Ukr.net

Чати

- Групи для вчителів "Освіта XXI століття", вихователів "Зміна", учнів, батьків

Форми організації освітнього процесу

- Онлайн-уроки, лабораторні та практичні роботи, імітаційна гра, віртуальні екскурсії, перегляд тематичних фільмів, консультації

Форми виховної роботи

- Ранкові зустрічі, онлайн-бесіди з батьками, акції, родинні свята, флешмоби, квести, збори, виховні години

Режими навчання

- Синхронний:** Zoom, Skype, Viber, Telegram, Facebook, Google Клас, Naurok, Moodle, Google Meet та Microsoft Teams, Освіта XXI століття, Зміна, предметні чати для учнів
- Асинхронний:** Електронна пошта, Viber, Telegram, Facebook, «Classtime»

Оцінювання за допомогою платформ

- Google Клас, Naurok, Moodle, електронна пошта, месенджери, формувальне: Google Forms, Kahoot, GoFormative